

Osman KARABEGOVIĆ:

BANJALUČKA SREDNJOŠKOLSKA I STUDENTSKA OMLADINA

Još u djačkim danima, u Banjoj Luci smo razvijali političku aktivnost kroz udruženje "Mlada Jugoslavija". U ovom udruženju rad je bio veoma razgranat. Držali smo predavanja, vodili diskusije i sl. Bilo je to negdje krajem 1931. i početkom 1932. Na ovaj način, vršila se politička dioba među djacima banjalučke gimnazije. Na jednoj strani nalazili su se, tako da kažem, lijevo orijentisani djaci, dok su na drugoj strani bili klerikalci i nacionalisti. Radilo se uglavnom kroz udruženje. Naša grupa, na čelu sa Bogdanom Jerkovićem, predsjednikom udruženja, uspostavila je vezu sa djacima drugih škola /sa učiteljskom i drugim školama/. Tako smo držali zajedničke sastanke, vodili diskusije i donosili zaključke. Tako se poslije toliko godina teško sjetiti mnogih učesnika, ipak bih spomenuo neke: Vladetu Vasića, braću Kovačeviće, Skakića, Radu Ličinu, a još ih je bilo. U toku našeg rada i aktivnosti, bili smo zapaženi i povezivala se sa reakcionarnim profesorima koji su joj pri tome pomagali. Bili smo čak pripremili i vodili djački štrajk, kojim smo pružili otpor: da ne idemo poslije podne u školu. Istina, nisu to bili neki veći zahtjevi, ali nismo dolazili na predavanja. Štrajk se uglavnom završio na tome što je 15 djaka istjerano iz škole. Ja sam tada bio u VIII-om razredu gimnazije. Poslije sam morao da odem u Sarajevo, da nastavim školovanje.

U Sarajevu nisam imao nikakvog dodira s pokretom. Inače, mi koji smo došli iz Banja Luke bili smo od jednog broja djaka i profesora poprijeko gledani i nazivani komunistima. Neki

profesori su nas u razgovoru provocirali, ali smo se mi mirno držali, jer nam je bilo važno da položimo maturu. Godine 1932. završio sam VIII razred i maturu i vratio se u Banju Luku. Uskoro sam bio uhapšen i premlaćen. U zatvor sam dospio na dostavu jednog djaka iz gimnazije. Pušten sam iz zatvora pod pritiskom banjalučke javnosti. Kada sam izišao iz zatvora saznalo se i vidjelo da sam bio premlaćen, jer su mi ledja bila crna od batinjanja. Ovo je u gradu mobilisalo demokratske elemente i Udruženu opoziciju: protestovali su protiv metoda kojim se služi banjalučka policija. Govorilo se da se uvodi metoda glavnjače.

Poslije sam otišao u Zagreb, na studije. Upisao sam se na veterinu. U to vrijeme, godine 1932, već sam bio primljen u KPJ. Primio me je Safet Filipović, koji je tada bio u partijskom rukovodstvu u Banjoj Luci. Dakle, kao član KPJ otišao sam na Veterinarski fakultet u Zagreb. Odmah sam se uključio u partijski život. Postojale su partijske organizacije po fakultetima. Učestvovao sam u studentskom pokretu, u demonstracijama, u akcijama studentskih udruženja i drugim aktivnostima koje je sprovodila napredna studentska omladina. Godine 1934. poslije ubistva Srzentića na Beogradskom univerzitetu, organizovali smo demonstracije u znak solidarnosti sa beogradskim studentima. Zbog toga sam bio uhapšen i protjeran u Banju Luku.

Bilo je to pred petomajske izbore, kada se osjetio veliki opozicioni pokret masa. Poznati su dani petomajskih izbora, kada je diktatura bila oslabljena, a Udružena opozicija dobila dosta glasova, ali nije došla na vlast, već vlada Milana Stojadinovića. Režim je u to vrijeme morao da popušta. Održavane su velike demonstracije demokratskih snaga u zemlji i pritisak je bio ogroman. I u Banjoj Luci su održavani zborovi Udružene opozicije.

Sjećam se velikog masovnog zbora na kome smo i mi banjalučki studenti učestvovali i tražili da imamo svoga govornika na ovome zboru. Međutim, predstavnici Udružene opozicije, među kojima je jedan od vodećih Branko Čubrilović, nisu nam dozvolili da predstavnik studenata govori. Čubrilović je rekao: "Mi govorimo umjesto vas". Bilo je i tuče sa policijom na skupovinu povodom izbora i poslije izbora. Ja sam poslije 1936. otišao u Beograd da nastavim studije, ali na medicinskom fakultetu.

U Beogradu sam se opet uključio u politički rad. Bio sam član rukovodstva univerzitetskog komiteta partije i član Akcionog odbora. Radio sam sve do 1938. godine, do odlaska na odsluženje kadrovskog roka u bivšu jugoslavansku vojsku, učestvujući u društvenom i političkom životu studentske omladine Beogradskog univerziteta. Bio sam član partijske organizacije na Medicinskom fakultetu.

Za vrijeme ljetnjeg raspusta, mi smo odlazili u svoja mjesta i tamo se uključivali i radili u partijskim organizacijama. Ovdje smo unosili mnogo svježine i elana u rad partijskih organizacija. Ja sam radio i u studentskom društvu KAB-u, zatim kulturno-umjetničkom društvu "Pelagić". Posebno su studenti bili angažovani u političkom radu, tako da je taj rad bio usko povezan sa našim životom i radom na Univerzitetu. U stvari, partijska organizacija na Univerzitetu bila je naša priprema za revolucionarni rad u narodu, među radnicima, studentima i srednjoškolskom omladinom. Ovaj pokret u Banjoj Luci je bio vrlo širok. Tu je bio i demokratski pokret građanske opozicije, radnički i sindikalni pokret, studentsko udruženje takodje je bilo vrlo aktivno, zatim djačke organizacije, tako da je Komunistička

partija, iako nije bila brojna, bila vrlo popularna i uticajna u ovim masovnim organizacijama, pa je pokret predstavljao važnu političku snagu u gradu. Razvili su živu saradnju sa predstavnicima udružene opozicije. Bili su u stanju da izvedu masu na ulice, kao prilikom češke krize, i u drugim prilikama, da izadje desetine hiljada.

U to vrijeme, u Banjoj Luci je postojao Mjesni komitet partije, sa partijskim organizacijama u gradu, u preduzećima, zatim je djelovala jaka organizacija SKOJ-a. Naravno, i partija i SKOJ su bili u ilegalnosti, ali su djelovali u javnim društvima: zanatlijskim, pjevačkim, kulturnim i u skoro svim društvima koja su u to vrijeme postojala.

Sa tako razgranatom mrežom svojih uporišta u skoro svim slojevima naroda, Banja Luka je dočekala i okupaciju naše zemlje i početak ustanka i revolucije 1941. godine.

Arhiv Bos. kralje B. Luka

ABK 209-008-044